Tot va passar alhora

Teresa Colom

comanegra

TAULA

El cementiri de les matrioixques 11
Blau cobalt 19
Mare 23
El creador 35
La bellesa fosca 43
L'ofec 49
Desfer el camí 61
Massa llum 65
L'àvia 71
La teranyina 77
Anar lleuger 85
El que has pogut tocar 89
La besàvia 97
Les pertinences que quedin a dins es llençaran 107
Paisatges 117
La panotxa 125
La bellesa ofegada 133
Tot va passar alhora 143

El cementiri de les matrioixques

Em fa molta por que falti la mare, però quan va morir el meu pare em vaig treure un pes del damunt. La mare i jo, d'alguna manera, l'havíem advertit que podíem acabar així, però estic segura que ell no s'ho va creure mai.

Quan li vaig desgranar per telèfon els motius del distanciament de tots els seus fills, jo tenia uns vint-i-cinc anys. No hi havia mantingut mai una conversa tan sincera. Ho vaig encarar amb calma de mediadora. Ja treballava al banc, llavors; em pensava que sabia fer equilibris en una conversa delicada. No podia tirar la tovallola, havia d'argumentar sense cap relliscada; no li podia penjar sense haver-li desmuntat una vida d'autoenganys. Estava convençuda que podia ser el principi de l'apropament. Però va ser molt difícil.

En alguns moments, quan em sentia plorar amb més desesperació, ell premia l'accelerador; en canvi, quan jo reaccionava amb calma, igual d'afeblida, ell

frenava. Les reculades em dolien, perquè veia que ell reconeixia la meva veritat. Les accelerades em feien sentir impotent, perquè m'adonava que no aconseguiria res més que la ruptura definitiva, per la qual els meus germans ja havien optat feia temps. *Una nena tan llesta i els teus germans t'han fet creure el que volien*.

Ell no estava preparat per a cap profunditat. Aviat es va quedar fent el mort sobre l'aigua salada, sota el sol roent. Però va trigar vint anys a morir-se del tot.

Havia tingut el primer fill quaranta-quatre anys abans d'aquella conversa.

Un fill és una existència estranya. Saps que estarà lligat a tu per sempre. Diuen que els amics els tries i la família no. D'acord, però un fill és més que família. Un pare i una mare també són més que família.

La primera accepció que trobo de família és «grup de persones unides per un estret parentiu que viuen juntes». No es parla d'afecte. Vam ser una família, nosaltres. I quan els germans grans es van casar i van tenir fills —que es portarien pocs anys amb els que vam esdevenir els seus tiets—, la família va créixer ràpid. Però entre els germans rarament ens saludàvem amb dos petons, i se'ns feia violent encaixar-nos

en una abraçada. No n'hi ha prou amb dir que érem de muntanya. L'amor era un tabú. El «t'estimo» no existia entre nosaltres.

Havíem crescut sense el costum que ens dirigissin aquest verb i sense mostres d'afecte al voltant, de manera que la proximitat verbal o física ens era una nosa.

A mesura que creixíem ens adonàvem de la nostra raresa, i amagàvem el tema per no fer-hi front. Ens era suportable fer-nos dos petons entre els germans, i, forçant-ho molt, ens podíem fer una abraçada, però un «t'estimo» hauria esmicolat la cuirassa que ens permetia relacionar-nos amb una certa normalitat. El verb «estimar» el van introduir els fills dels germans, quan es van fer grans. Tenien un verb per estrenar, i això era trist i alegre alhora, suposo.

De petits, de vegades el pare ens asseia a la seva falda, però sempre en moments de celebració. Celebracions mecàniques, lliures d'intimitat. De moixaines, ni parlar-ne. Tampoc de la mare. Ella tenia algun gest més pròxim a la tendresa, i ens dedicava certes paraules que podrien haver fet pessigolles a la cuirassa, però quedaven atropellades per la tensió que es vivia a casa i per l'estrès de cuidar una criatura rere l'altra. Els pares discutien sovint. Si algun cop ell la caçava entre riures, la desqualificava

davant nostre i en públic. Sentíem vergonya. Una vergonya barrejada amb llàstima per la mare. Però callàvem. Ella també callava.

La mare era la guardiana de la casa. I els guardians obeeixen una autoritat superior, un amo. Ens podíem queixar a la guardiana, és clar: per què estàvem tan tancats al pis; per què patíem uns horaris tan extremament restringits per sortir al carrer; per què havíem d'esperar que fossin quarts d'onze de la nit per anar a fer un minso gelat al passeig de la Seu, quan el pare havia acabat de sopar després de tornar del despatx... Però a la guardiana no li podíem exigir de sortir. Estava subjecta a les mateixes regles que nosaltres. O això ens pensàvem, perquè el seu cas era pitjor.

El nostre captiveri era temporal; el seu era definitiu i anterior al nostre. El meu germà petit i jo —la resta de germans, o estaven casats o ja volaven lliures— no sortíem perquè érem massa joves per anar sols, però quan fóssim prou grans la guardiana seguiria allà tancada.

—Les criatures sou tan egoistes —ens deia de vegades, sense grans exclamacions.

Més d'un cop, ara que també soc mare, he acusat el meu fill del mateix. En un parell d'ocasions ho he deixat anar en veu alta.

—Per què em dius egoista, mama?

La nostra generació té la dèria de donar explicacions als fills. No sempre calen. Ens fa por deixar-los amb un «perquè sí» o amb un «no m'empipis». I ells ensumen aquesta debilitat. Empatitzem amb els fills com si retornéssim a la infantesa, com si ells fóssim nosaltres i nosaltres els nostres pares, i reconstruïm el perquè de les coses. Potser així creixerem amb més oportunitats i amb menys silencis. Ens proposem oferir la terra més fèrtil a la nostra llavor i li arrenquem dels peus qualsevol brot que ens sembli una bardissa. També ho fem per egoisme, això. Intentem no acumular cap falta des del principi. Volem evitar que ens acabin retraient el mateix que nosaltres hem retret als pares. Però el cementiri de les matrioixques no té guardians ni amo, només té unes regles, sobre les quals no tenim cap poder. Ens hem fet una idea dels pares a partir del nostre punt de vista, no pas del seu, i així ho faran els nostres fills. No podem monitoritzar la visió que tindran de nosaltres, i aquesta visió serà la que quedarà dins seu, com una tomba estranya amb el nostre nom. Així anem encaixant tombes dins de tombes en un cementiri compost pel pòsit de tantes generacions. La imatge que tenim de nosaltres mateixos no s'assembla gaire a la que acabarà al cementiri de les matrioixques.

Sentim la impotència de no poder tornar enrere i canviar la nostra història. És la crua impotència davant de l'existència. No tenim control sobre la complexitat de la natura humana, ni sobre les circumstàncies passades i futures. El passat el reinterpretarem segons el futur, i pensar que les coses passen *per alguna raó* és el nostre tranquil·litzant. No tenim control sobre el resultat dels nostres errors, ni sobre com els percebran els altres. No és fàcil mantenir l'equilibri entre l'excés d'explicació i un «no m'empipis».

El meu fill amb prou feines gatejava el dia que em vaig posar a plorar i a parlar a crits. No en recordo el motiu, només l'ofec. Visualitzo, això sí, el lloc exacte de la casa on va tenir lloc l'escena, i quina era la posició de cadascú. També hi era el meu marit; de fet, parlava amb ell, però en el record la seva imatge no apareix, només queda la del nen. El veig borrós. No sé com va vestit, però està assegut a terra, sobre la catifa. En una banda hi soc jo i a l'altra sé que hi havia el pare. Em sento desbordada i atrapada, i no m'importa que la causa sigui un desequilibri químic o hormonal, perquè ja he deixat anar un primer crit i tinc la percepció d'haver-me ferit. Em vull castigar per haver cridat,

i la manera de castigar-me és seguir cridant. En aquell moment, em dol no poder tornar enrere, i encara em dol més fer la bola més grossa. Conscient d'això, paro de cridar. El nen em mira. Ploro, però sense fer soroll, les llàgrimes brollen i prou. Ja m'he venjat de mi, estic buida. Tinc la venjança al davant, asseguda sobre la catifa. Puc observar el mal que m'he fet, les llàgrimes cauen per pur esgotament anímic. Contemplo aquella vida d'ulls atents i amb tant de temps per endavant, que també m'observa. Al nen, l'escena se li ha esborrat de la consciència, perquè era molt petit, però qui sap si esdevindrà la base de la meva tomba al cementiri de les matrioixques.

—Les criatures sou tan egoistes. —I el nen em va preguntar per què l'hi deia.

Què és una tovallola molla a terra davant de tanta vida per endavant? Les criatures tenen el dret i gairebé l'obligació natural de ser egoistes. Els podem donar pistes per endinsar-se en la complexitat de les relacions humanes i de l'existència, però els caldrà aquest instint egoista de supervivència per valdre's per si mateixos. El nostre ajut no pot limitar-se a d'arrencar-los brots de bardisses dels peus. Les bardisses no pararan mai de créixer.

I hauran d'aprendre a estimar a la seva manera.

Jo tenia dotze anys i caminava per la Seu amb la Marga, una amiga, queixant-me que el meu pare no em deixava fer res, quan ella em va dir que almenys el meu es preocupava per mi, perquè ella a son pare no li importava un rave. Vam quedar en silenci fins que vam treure un altre tema que ens va fer riure. Sovint he rememorat aquella conversa. A mi no em deixaven fer res; a ella tant se'ls en fumia, què fes i on anés. I el seu dolor no era pas més petit que el meu. Jo tenia vetat anar a la setmana blanca i fer qualsevol sortida amb la classe. Quan es duien a terme aquestes activitats escolars, el meu destí era estar-me a casa.

La raó que em donava el pare per no deixar-me fer cap sortida amb la classe no tenia res a veure amb aspectes econòmics o de comportament —treia bones notes—. Era, *simplement*, per seguretat. Tancada a casa, amb la mare fent-se càrrec de mi, els neguits del pare amainaven.